

הערות להערות

הפעל „ארע“ אינו בא בנפעל עפ"י המלוגנים של יעקב לוי, גרוזובסקי, ערוך השלם, מלון שמושי ומלון עברי אנגלי מאת ראובן גרוסמן. אף בן יהודה, בערך ארע, מנקד את המלים תארע, יארע בקל ובהערה ב' שם הוא אומר „והקריאה המסורה גם ספרדים ותימי תארע בקל וכן במשנה יוצא א, א וכן הביאו לוי וקוה, אך במשנה מנוקדת גנפי תארע יארע בנפעל וכן יאסטרוב“. היות שיאסטרוב הוא יחיד כנגד רבים והיות שהפעל ארע הוא פעל עומד, שמלבד במקרים יוצאים מן הכלל, אינו בא בנפעל, אני סובר שמן הראוי לנקד את העתיד של הפעל הנזכר בקל. המ' שבמלה מדרון מנוקדת חירק כמעט בכל המלוגנים. יאסטרוב מביא את שניהם. ובכן גם כאן פסקתי על פי הכלל הידוע: יחיד ורבים — הלכה כרבים.

בנקוד המלה ישנה צדק ד"ר בירנבוים. הערתו בנוגע להשמטת ההלכה „ואם רצה להטיל אימה על בניו“ וכו' היא שלא ממין הטענה. לא „ההיתר לכעוס“ היה חשוב למבקר בהמשך המושמט, אלא המצב הנפשי, שבו מתיר הרמב"ם לכעוס, ש„תהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס“. וביחוד המשפט הבא אח"כ „אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובד עכו"ם“, שעל יסודו נוצר הפתגם העממי באידית „כעס איז עבודה זרה“. הדבר הזה הוטעם בפירוש ברשימתי. כוונתו היא גם הערתו בדבר השמטת ההלכה „מצות עשה לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי“. טענת המבקר ברשימתו היתה, ש„בעמוד 79, הלכה ד', מביא המסדר, מצות עשה אחרת יש ביום הכפורים והוא לשבות

מלאה ר"ת. הכל מודים שמטרתם החינוכית של מוסדות התורה הגבוהים שלנו היא להכין ולהכשיר את התלמידים, הדור הבא, לקריאת הספרות הנזכרת ולא לקריאת כתבי יד. וכי זו היא מידה שנוגית את ראשי התיבות, התופסים מקום חשוב בספרים, לגמרי? וכי היו ר"ת שכיחים ומצויים כמו יוה"כ, ביהמ"ד וכיוצא בהם "מבלבלים את הקורא" ועושים "את מוח התלמיד כמרקחה"? הגסיון הורני, שאין הדבר כן. ודוקא מנקודת ראות חינוכית יש להרגיל את התלמיד לאט-לאט בקריאת ר"ת כדי שתהיה הספרות התורנית, זו שבספרים ולא שבכתבי היד, פתוחה לפניו. כאן, בהערותיו לרשימתי, מודיע ד"ר בירנבוים, שהמהדורה המקוצרת של משנה תורה נועדה "לאנשים בינונים שעדיין לא הספיקו לשכוח לגמרי את תלמודם" ולתלמידי בני י"ב-י"ד. אולם בהקדמה ובמבוא לספר הוא אומר בפירושו, שהספר נועד לשיבות, לתלמידי בתי הספר הגבוהים והנמוכים, לרבנים ולבעלי בתים, למורים ולכל מי שיש לו, או שדואף לקנות לו ידיעה בעברית וכו', ואני כתבתי את רשימתי על יסוד מה שקראתי בהקדמה, במבוא ובספר. ד"ר בירנבוים מיחס אלי כאן דברים שלא כתבתי ברשימתי. אני כתבתי "כי לבתי הספר הנמוכים, לבתי הת"ת, הוא קשה יותר מדי וכו'. התוכן והמושגים המשפטיים המופשטים שבספר אינם לפי כח תפיסתם של תלמידים קטנים". ואילו בני י"ד, שעליהם מדבר כאן ד"ר בירנבוים, אינם תלמידים קטנים ואינם תלמידי בתי הספר הנמוכים, כי אם בתי הספר הגבוהים. ועוד דבר. כאן מתפעל ד"ר בירנבוים מהעובדה, שנערים בני י"ב-י"ד "צוללים במעמקי הפלפול התלמודי" ובהערותו בנוגע לר"ת הוא חשש, שמא יעשה חס וחלילה "מוח התלמיד כמרקחה" על ידי זה שיכניס לטקסט של הספר ר"ת שכיחים ומצויים, כי הלא גם הד"ר בירנבוים מבין שלא כותתי לר"ת מסוג של אהאח"ע, אאיב"ח וכיוצא בהם. אורבה, ילמדנו ד"ר בירנבוים: מעמקי פלפול תלמודי ור"ת פה ושם בטקסט — מה קשה ומסובך ממה?

מ. גליק

בו מאכילה ושתייה וכו'. הלכה זו מדבר על מצות עשה אחרת, משמע שדובר עוד על מצות עשה ביחס ליום הכפורים, אולם בספרנו אין זכר לזה. ובכן הלשון מצות עשה אחרת מחייבת להביא את ההלכה, שבה מדובר על מצות עשה קודמת. בא ד"ר בירנבוים ואומר לנו שהשמיט הלכה א' משום "שהכל יודעים שיום הכפורים צריך לשבות ממלאכה כמו ביום השבת". אם כן מדוע לא השמיט מאותו טעם גופו גם הלכה ד'? מגין לו שהכל יודעים על איסור מלאכה ביום הכפורים ואין הכל יודעים על איסור אכילה ושתייה ביום זה? ובכלל אם נבוא להשמיט מה ש"הכל יודעים" אין כאן מדה כלל, יש שיודעים כל התורה כולה ויש שאינם יודעים כלום.

הערתו של הד"ר בירנבוים בדבר השמטת המלים "וקדושת ביהמ"ד חמורה מקדושת בתי הכנסיות" אף היא אינה ממין הטענה. המבקר העיר על ההשמטה הנזכרת בלשון זו: וכי אין יהודי אמריקה זקוקים ביחוד להטעמה חינוכית כזו, שביהמ"ד, מקום ת"ת, עולה בקדושתו על ביהכ"ג, מקום התפילה? — הן ידוע גם "לינוקא דלא חכים ולא טיפש" שיהודי אמריקה, בניגוד ליהודי אירופה וארצות אחרות, מעמידים את היהדות על ביהכ"ג והתפילה יותר מאשר על ביהמ"ד ות"ת. הילכך מן הראוי היה שלא להשמיט את חשיבות התורה וביהמ"ד על חשיבות התפילה וביהכ"ג, ברוח היהדות המסורתית שבכל הדורות. וכי אמר המבקר, שאין בספר משנה תורה במהדורה מקוצרת הלכות המדברות על חשיבות ת"ת, שהמחבר מראה לו ביצחון על הלכות כאלו בספר הנזכר?

ד"ר בירנבוים מתפלא על דעתו של המבקר, שיש להרגיל את תלמידיו, ביחוד במוסדות החנוך הגבוהים, בקריאת ראשי תיבות. והוא גותן לנו הרצאה בתולדות ראשי התיבות בישראל וההפסד הרב שהביאו לספרים רבים. אין זה מענייני להכנס עמו כאן בווכוח על עצם שאלת ראשי התיבות. אולם עובדה בלתי מוכחשת היא, שהספרות הרבנית והפרשנית, כמזכיר הספרות התורנית שלנו, שתלמידי חכמים ויודעי ספר בישראל מצויים אצלה,